

Hanna Jędrzejowska

Opinia pracowni chemicznej P. K. Z.

Ochrona Zabytków 5/1 (16), 56

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nieniem warstwy barwnej fresku.“ Oraz na str. 207: „Wybór utrwalacza dla warstwy farby jest zagadnieniem najmniej opracowanym w praktyce konserwatorskiej. Do obecnych czasów nie sprawdzono rezultatów wzmocnienia **fresków kazeiną** (podkreślenie moje), nie stwierdzono, czym się tłumaczy powodzenie w jednych wypadkach a niepowodzenie w innych.“

Jak wynika z powyższych cytów sprawy nas interesujące nie są proste.

Z wieloletniego naszego doświadczenia w stosowaniu kazeiny boraksowej z wapnem, zabezpieczonej fluorkiem sodu, wynika, że nie zaobserwowaliśmy psucia się jej 1) w trakcie pracy, 2) po zabezpieczeniu zaprawy i 3) po wyschnięciu zastrzyku. Łatwo natomiast można psucie się zauważyć przy stosowaniu kazeiny nie boraksowej w połączeniu z wapnem i bez zabezpieczenia jej fluorkiem sodu. Dla dobra dzieł sztuki i wiedzy konserwatorskiej byłoby bardzo cennym przyczynkiem przebadanie działania innych środków odkażających, obojętnych dla pigmentów, spoiw i zaprawy wapiennej i nie ulegających rozkładowi po dłuższym czasie.

Karol Dąbrowski

Opinia pracowni chemicznej
P. K. Z.

W odpowiedzi na zapytanie dotyczące działania toksycznego fluorku sodu w obec-

ności soli wapnia, stwierdzić mogę co następuje:

1) W roztworach wodnych czystych (nie zawierających obcych związków) stężenia jonów fluoru i wapnia, pozostałych po wytrąceniu się fluorku wapnia, są rzeczywiście bardzo małe i jony fluorowe przestają w tych warunkach wywierać działanie toksyczne.

2) W roztworach wodnych złożonych, a szczególnie w lepkich roztworach koloidalnych, warunki strącania się soli mało rozpuszczalnych ulegają zasadniczym zmianom w kierunku powiększenia się iloczynu rozpuszczalności.

3) Obecność boraksu bardzo zasadniczo wpływa na położenie stanu równowagi między jonami fluoru i jonami wapnia.

4) Z p. 1, 2 i 3 wynika, że mimo, iż w roztworach wodnych czystych — w obecności soli wapnia następuje zahamowanie działalności toksycznej fluorku, to w roztworach innego typu obecność związków wapnia **nie musi powodować podobnych skutków.**

Ostateczną odpowiedź na pytanie, w jakich warunkach toksyczność fluorku sodu rzeczywiście zostaje zahamowana, mogą przynieść jedynie ściśle badania laboratoryjne.

Dr. Hanna Jędrzejowska